

آیا عصمت پیامبر و اهل بیت علیهم السلام فدادهای محض است یا اینکه اکتسابی و بر اساس لیاقت و امتنان میباشد؟

سؤال کننده : امین فرج الاهی

پاسخ :

بدون شک عصمت پیامبران و ائمه علیهم السلام اکتسابی و بر اساس لیاقت و امتحان است؛ زیرا اگر خدادادی محض باشد، هیچ ارزشی ندارد و فضیلت محسوب نمی‌شود.

نکته اساسی در بحث عصمت این است که باید دید منشأ عصمت در معصومین چیست؟ بنابر اعتقاد شیعیان که با دلایل محکم و قاطع قابل اثبات است، منشأ عصمت معصومین علم قطعی، شهودی و وجدانی به حقایق امور و عواقب اعمال است؛ به طوری که سبب می‌شود اراده انسان قوی و در نفس او قوه ای ایجاد شود که او را از انجام گناه و لغزش محافظت می‌کند.

این علم، علمی است که دارنده آن صاحب چشم بصیرتی می‌شود که عواقب، آثار و لوازم گناه و ترک واجبات را در دنیا و آخرت با تمام وجود لمس می‌کند. و از انسان موجودی می‌سازد که در تمام عمرش حتی به اندازه زره‌ای با دستورات پروردگارش مخالفت نمی‌کند و حتی فکر انجام معصیت و یا ترک واجب در مخیله او نمی‌گنجد.

این مسأله حتی در برخی موارد برای سایر انسان‌ها نیز اتفاق می‌افتد؛ مثلاً انسانی که می‌داند در داخل این ظرف زهر خطرناکی است، هرگز از آن نخواهد نوشید و حتی فکر خوردن آن را نیز نخواهد کرد؛ زیرا انسان به کشنده بودن زهر علم قطعی دارد و این علم باعث می‌شود که انسان‌ها در تمام عمرشان حتی یک بار مرتکب آن نشوند؛ با این که هر انسانی مختار است و هر وقت که اراده کند می‌تواند با خوردن خودکشی کند؛ چنانچه هستند انسان‌های ضعیف النفسی که حتی با دانستن کشنده بودن زهر، با خوردن آن خودکشی می‌کنند.

و یا مثلاً هر انسان عاقل، آگاه و آبرو داری که در جامعه دارای منصب و مقام رفیعی است، هرگز اتفاق نمی‌افتد که بدون لباس و لخت و عریان در ملاء عام ظاهر شود؛ با این که در انجام آن کاملاً مختار است؛ اما چون به عواقب آن آگاه است، حتی انجام آن را تصور نمی‌کند.

و یا مثلاً مادری که فرزندش شیرخواری دارد، هرگز تصور این را نمی‌کند که چاقو بردارد و سر فرزند خودش را ببرد؛ با این که این عمل از اعمال اختیاری مادر است؛ اما علم این شیر خوار فرزند او است و علاقه شدیدی به او مانع این می‌شود که حتی این فکر پلید را از سر بگذراند.

معصومین (علیهم السلام) از طرفی علم قطعی به عواقب گناه دارند و از طرف دیگر ذات خداوند را به حقیقت شناخته‌اند و می‌دانند که با انجام معصیت، از دستور چه کسی سر پیچی خواهند کرد؛ لذا در تمام طول عمرشان حتی فکر گناه را هم نمی‌کنند؛ با این که در انجام آن قدرت کامل دارند.

مرحوم شیخ مفید رحمت الله علیه در این باره می‌فرماید :

العصمة لطف یفعله الله تعالی بالمكلف بميث یمتنع منه وقوع المعصية وترک الطاعة مع قدرته علیهما .

عصمت ، لطفی از جانب خداوند که شامل مال مکلف می‌شود و او را از وقوع در معصیت و ترک اطاعت باز

می‌دارد؛ با این که آن شرف‌خیز قادر به انجام آن دو است .

النکت الإعتقادیة - الشيخ المفید - ص 37 .

برای اثبات این علم برای معصومین علیهم السلام دلایل فراوانی وجود دارد؛ از جمله در باره حضرت آدم علی نبینا وآله وعلیه السلام می‌فرماید :

وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا

البقره / 31

در باره حضرت داود و سلیمان علی نبینا وآله وعلیهما السلام می‌فرماید :

وَلَقَدْ آتَيْنَا دَاوُودَ وَسُلَيْمَانَ عِلْمًا وَقَالَ الْإِمَامُ لِلَّهِ الَّذِي فَضَّلَنَا عَلَى كَثِيرٍ مِّنْ عِبَادِهِ الْمُؤْمِنِينَ . وَوَرَّثَ سُلَيْمَانُ

دَاوُودَ وَقَالَ يَا أَيُّهَا النَّاسُ عُلِّمْنَا مَنطِقَ الطَّيْرِ وَأُوتِينَا مِنْ كُلِّ شَيْءٍ إِنَّ هَذَا لَهُوَ الْفَضْلُ الْمُبِينُ

النمل / 15_16 .

و نیز می‌فرماید :

عَالِمُ الْغَيْبِ فَلَا يُظْهِرُ عَلَى غَيْبِهِ أَحَدًا . إِلَّا مَنِ ارْتَضَىٰ مِنْ رَسُولٍ

الجن / 26_27 .

در باره حضرت یوسف علی نبینا وآله وعلیه السلام می‌فرماید :

وَلَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُ آتَيْنَاهُ مَكْمًا وَعِلْمًا وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُؤْمِنِينَ . وَرَأَوْنَهَا الَّتِي هُوَ فِي بَيْتِهَا عَنْ نَفْسِهِ وَعَلَّقَتْ

الْبُيُوتَ وَقَالَتْ هَيْتَ لَكَ قَالَ مَعَاذَ اللَّهِ إِنَّهُ رَبِّي أَحْسَنَ مَثْوَايَ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ . وَلَقَدْ هَمَّتْ بِهِ وَهَمَّ

بِهَا لَوْلَا أَنْ رَأَىٰ بُرْهَانَ رَبِّهِ كَذَلِكَ لِنَصْرِفَ عَنْهُ السُّوءَ وَالْفَمْشَاءَ إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُفْلِحِينَ .

یوسف / 22_23 .

و باز در باره حضرت یوسف علی نبینا وآله وعلیه السلام می‌فرماید :

وَإِلَّا تَصْرِفْ عَنِّي كَيْدَهُنَّ أَصْبُ إِلَيْهِنَّ وَأَكُنْ مِنَ الْجَاهِلِينَ

یوسف / 33 .

همچنین از زبان حضرت یعقوب علی نبینا وآله وعلیه السلام وقتی که فرزندانش وی را به خاطر گریه بر حضرت یوسف ملامت می‌کردند ، می‌فرماید :

قَالَ إِنَّمَا أَشْكُو بَثِّي وَمُزْنِي إِلَى اللَّهِ وَأَعْلَمُ مِنَ اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ

یوسف / 86 .

و در باره حضرت لوط علی نبینا وآله وعلیه السلام می فرماید :

وَلَوْطًا آتَيْنَاهُ مُكَمًّا وَعِلْمًا وَنَجَّيْنَاهُ مِنَ الْقَرْيَةِ الَّتِي كَانَتْ تَعْمَلُ الْفَبَاثَ .

الأنبياء / 74 .

و در باره رسول گرامی اسلام صلی الله علیه و آله و سلم می فرماید :

لَئِنْ اتَّبَعْتَ أَهْوَاءَهُمْ بَعْدَ الَّذِي جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ مَا لَكَ مِنَ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ

البقره / 120

وَلَئِنْ اتَّبَعْتَ أَهْوَاءَهُمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ إِنَّكَ إِذًا لَمِنَ الظَّالِمِينَ

البقره / 145 .

این علم الهی خاص ، لطفی است که خداوند به بندگان برگزیده خودش عطا کرده و سبب و منشأ ایجاد ملکه تقوی تا عالی ترین درجه آن ؛ یعنی عصمت شده است . مثلاً در باره حضرت یوسف علیه السلام همین علم باعث شد که مرتکب فاحشه نشود ؛ با این که کاملاً در انجام آن مختار بوده است .

در نتیجه ، عصمت امری است اکتسابی ؛ اما منشأ آن علمی است که خداوند به آن ها لطف کرده است .

موفق و سر فراز باشید .